

G.F.KƏRİMOVA

müəllim

e-mail: kerimovagulnar85@gmail.com

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti (Şəki filialı)

(Şəki şəh., M.Ə.Rəsulzadə küç., 305)

**AZƏRBAYCAN VƏ ŞƏRQ XALQLARININ NAĞILLARINDA
TƏRBIYƏ ANLAYIŞININ MÜQAYİSƏLİ TƏHLİLİ***Açar sözlər: nağıl, dastan, tənqidi təfəkkür, müqayisə, ümumiləşdirmə, nəticə**Ключевые слова: сказка, эпос, критика, сравнение, обобщение, результат**Key words: tale, epos, critical thinking, comparison, generalization, result***1. Giriş**

Tərbiyənin məzmununun mühüm elementlərindən biri insanın öz həyatını təyin etmə mədəniyyətidir. Bu, insanı öz həyatını və şəxsi xoşbəxtliyini subyekt kimi xarakterizə edir. İnsanın özünü vətəndaş, peşə sahibi və əxlaqlı adam kimi dərk etməsi harmoniya halında baş verməlidir.

Son illərdə tarixi, ədəbi, siyasi informasiyaların məzmunundakı zidiyyətlərin kəskinləşməsi gənclərin dünyabaxışında bir qədər anlaşılmazlıqlar yaradır. Söz ilə əməl arasındakı zidiyyətlər tərbiyə işində bir çox çətinliklərin və nöqsanların yaranmasına səbəb olur.

Tərbiyə işinin mərkəzində proqramlar, tədbirlər, forma və metodlar deyil, hər şeydən əvvəl uşaq, yeniyetmə, gənc durmalıdır. Onların fərdiyyətini, maraqlarını, özünəməxsus xarakterlərini, şəxsi ləyaqət hisslərinin inkişaf etdirmək lazımdır. Düzgün təşkil olunmuş tərbiyə insanı ləyaqətli vətəndaş, yaxşı işçi, ailə başçısı olmağa hazırlamalıdır.

Tərbiyə insanı ictimai və fəal həyata hazırlamalıdır. Tərbiyə dövlət quruluşunun müdafiəsinə, onun təsisatlarının, hakimiyyət orqanlarının möhkəmləndirilməsinə, vətəndaşlıq və sosial keyfiyyətlərin formalaşdırılmasına istiqamətləndirilir.

Tərbiyə prosesini elə qurmaq lazımdır ki, uşaqlar özlərinin əməyinin insanlara, cəmiyyətə gərəkli olduğunu hiss etsinlər, əmək onlara məmnunluq gətirir.

Tərbiyə gənc nəslin həyata məqsədyönlü hazırlığı və inkişaf etdirilməsidir. Azərbaycan pedaqoji fikir tarixinin görkəmli nümayəndəsi Marağalı Əhvədi tərbiyə etmənin əsas yolunu elm və təhsildə görürdü. O fikirləşirdi ki, insan uşaqlıqda necə tərbiyə olsun ki, cəmiyyət üçün faydalı şəxsiyyətə çevrilsin [1.19]. Böyük pedaqoq uşağın yüksək əxlaqi keyfiyyətlərə malik olması üçün onun zərərli təsirdən qorunmasını və müsbət nümunələr əsasında tərbiyə olunmasını vacib hesab edirdi.

Əhvədi özünün məşhur “Dəhnamə” və “Caim-Cəm” əsərlərində elmə, tərbiyəvi, fiziki və mənəvi kamilliyə yüksək qiymət verərək deyirdi ki, insan yoxsul da, dilənçi də olsa, əgər o “zina”dan yaranmayıbsa, ona təhsil verib, tərbiyələndirmək olar.

Xalqımız aqlı, zəkani var-dövlətdən, maldan, puldan çox üstün tutmuş və hər bir hərəkətində ağıla istinad etməyi məsləhət görmüşdür.

“İbrətli hekayələr” övlad-valideyn münasibətləri uşaqların tərbiyəsində mühüm yer tutur. Ata-anaya hörmət və ehtiram, onların öyüd-nəsihətlərinə qulaq asmaq, ağıllı olmaq həmin hekayələrin əsas pedaqoji ideyasını təşkil edir. Uşaqlara ağıllı olmaq üçün ata-analarının öyüd-nəsihətlərinə diqqətlə qulaq asmaq tövsiyə olunur. Çünki “ağıllı oğul atasını sevindirər, ağılsız oğul isə anasını da saymaz”.

2. Azərbaycan və Şərq xalqlarının mədəniyyətində tərbiyə dəyərləri

Tərbiyə mövzusu çox sahəlidir. Müxtəlif xalqların mədəniyyətində, folklorunda, dastanlarında, nağıllarında tərbiyə mövzusunə geniş yer verilir. Hər bir xalqın özünəməxsus adət - ənənələri, milli mentoliteti, dəyərləri olduğu kimi onun milli ruhda tərbiyəsi də onun milli koloritinə əsaslanır.

Ta qədim zamanlardan müasir dövrümüzdə qədər tərbiyə müəyyən təcrübə əsasında qazanılmış və inkişaf etdirilmişdir.

Azərbaycan xalqı ilə yanaşı digər şərq xalqlarının ədəbiyyat folklorunda da tərbiyə mövzusunə geniş yer verilmişdi. Azərbaycan nağıllarında xalq qəhrəmanlarının vətənpərvərlik duyğularını, tərbiyəvi xüsusiyyətlərini, milli dəyərlərini, ailə münasibətlərinin göstərilməsi şagirdlərin tərbiyəvi cəhətdən maarifləndirilməsində böyük rol oynayır. Bu cəhətlər Şərq nağıllarında da öz əksini tapır.

Qədim sivilizasiyalar bir-birindən təcrid olunmuş şəkildə mövcud olsa da, böyüyən nəslin təlim-tərbiyəsi sahəsində ümumi cəhətlərə malik idilər.

Qədim Şərq dövlətlərində tərbiyə və məktəb konkret tarixi, mədəni, mənəvi, ideoloji dəyərlərin təkamül qanunauyğunluğu ilə inkişaf edirdi. İnsan sərt ictimai normalar və vəzifələr çərçivəsində formalaşır. İnsan fərdiyyəti ideyası son dərəcə zəif inkişaf etmişdi.

Qədim Şərq sivilizasiyasında təlim və tərbiyənin əsas mərkəzi ailə və kilsə idi. Ailə cəmiyyəti oxumağı və yazmağı bacaran, dövlət qanunlarına bələd olan adamlarla kifayət qədər təmin edə bilmədiyindən, məmurların hazırlığı məqsədilə hakimiyyət və din xadimləri xüsusi tip təlim-tərbiyə müəssisələri yaratdılar. Tərbiyə tədricən mütəşəkkil xarakter daşımağa başladı. Şərqin mədəniyyət beşiyi olması şübhəsizdir. Elə bu səbəbdəndir ki, R. Vinter haqlı olaraq yazır: “Şübhəsiz ki, Şərq, yəni bütün Ön Asiya, uzun müddət orijinal sayılmış, Avropa isə onun üzünü köçürmüş şagirdidir. Qədim Avropanın üzə daş dövrünün ta qədim çağlarından Şərqlə tərəf yönəlmişdi. Işıq, var-dövlət, təbiətlə mübarizə aparmaq üçün vəsait və avadanlıqlar, iş üsulları və alətlər, təsəvvürlər və etiqadlar oradan gəlir. Demək olar ki, Avropa mədəniyyətinin hər bir yüksələn pilləsi Şərqdəki böyük ixtiranın izi idi” [3.69].

Şumerlər ailə tərbiyəsinə yüksək qiymət verir, ailə və övladın qədrini bilirdilər: “Arvad kişinin gələcəyidir, oğul-kişi üçün sığınacaq yeridir, qız-kişi üçün nicat yeridir”. Qarşılıqlı nığahın məhəbbət əsasında qurulmasını gələcək xöşbəxtliyin əsas şərti hesab edirdilər. Qarşılıqlı istək olmayan nığah haqda deyirdilər: “Gəlinin ürəyi fərəhlə doludur, bəyin ürəyi qəm-qüssə ilə”. Nığahda xeyir güdən qızlar haqqında belə zərb-məsəl vardı: “Qız deyir: Mən məhəbbətimi kimə bəxş edim? Bəlkə hər şeyi bol olana, kifayət qədər varlı olana?”. Şumerlər qohumluğu, dostluq və yoldaşlığı yüksək qiymətləndirirdilər: “Dostluq bir gün çəkər, qohumluq ədəbi davam edər”. Şumerlər vətən torpağını qorumağı müqəddəs sayırdılar: “Əgər ölkə pis silahlanıbsa, düşmən həmişə şəhər darvazaları önündə dayanacaqdır” [3.23].

Şərq xalqlarının ictimai-pedaqoji və fəlsəfi fikrinin inkişafında dünya ədəbiyyatının ilk şah əsəri sayılan “Bilqamis” dastanı mühüm yer tutur. Dastanın “İlliada”dan iki min ilə yaxın artıq yaşı var. Dastan b.e.ə. III minillikdə qədim Şumer dilində şifahi şəkildə yaranmış, II minillikdə akkad dilində gil lövhələrə köçürülmüşdür. Dastan 12 gil lövhə üzərində yazılıb.

Dastanda insan, onun taleyi, istək və arzusu, həyat eşqi və ideali, mübarizə və qəhrəmanlıq salnaməsi, mənəvi dünyası, əxlaq fikirləri mühüm yer tutur.

Dastanda belə bir fikir vurğulanır ki, insan taleyinə öz həyatını yaşamaq və ölmək düşür. Bu həyat isə xeyirxah əməllərə həsr olunmalıdır.

“Bilqamis” dastanı şumerlərin qayda-qanunları, danışiq mədəniyyəti, ata-anaya, ağsaqqallara, dostla hörmət və ehtiram, pak sevgi və əxlaq normaları haqqında dolğun təsəvvür yaradır. İnsanların bir-birinə münasibətində ədəb-ərkən, böyük-kiçiklik gözlənilir. Ədəb-ərkən ilk növbədə rəftar və danışiq mədəniyyətində özünü göstərir. O kəs insan hesab olunur ki, o yetkin, müdrik, ağıllı, gözəl, qüvvətli, qorxmaz, sədaqətli, həyatın gedişini başa düşən və

dünyanı dərk edən bəşər övladıdır. Onda tanrılara məxsus qüdrətli söz var, o, əbədiyaşarlığa can atır.

Şərq mədəniyyətini əks etdirən bariz nümunələrdən biri onun nağıllarıdır. Nağıllar öz tarixinə görə ta qədim başlayaraq özündə xalqın bütün adət - ənənələrini əks etdirmiş və bugünə qədər yaşatmışdır.

Şərq xalq nağılının bariz nümunələrindən biri olan “Dərzi şagirdi Əhməd” in nağılında tərbiyəvi cəhətlərə geniş yer verilmişdi. Bu nağılda Əhmədin balaca olmağına baxmayaraq onun aqlının nə dərəcədə yüksək olması, onun tərbiyəvi cəhətdən müsbət meyarlara malik olması göstərilmişdir.

“Əyri və doğru”nun nağılında tərbiyələndirmə baxımından müsbət və mənfi xarakterlərin müqayisəli verilməsi şagirdlərin bu xüsusiyyətləri müqayisə etmə bacarığını üzə çıxarır.

“Min bir gecə” nağıllar toplusunda da tərbiyəvi söhbətlərə geniş yer verilmişdir. Nağıllara diqqət etdikdə bir sıra mifoloji sujetlərə təsadüf edilir. Bu sujetlər ən qədim zamanlardan - sinifli cəmiyyətin hələ təşəkkül tapmadığı dövrlərdən xəbər verir.

Şərq mədəniyyətinin tərbiyəedici xüsusiyyəti onun nağıllarında dolğun şəkildə öz əksini tapmışdır. Adları çəkilən bu nağıl nümunələrində insanın hərtərəfli tərbiyə olunması məsələləri tədqiq edilmişdir.

Şərq mədəniyyətində olduğu kimi Azərbaycan xalqının da zəngin tarixi irsi, soy kökü var. Milli kök üzərində inkişaf və dünya sivilizasiyasının insan tərbiyəsinə təsiri milli tərbiyənin mexanizmini hazırlamaq məcburiyyətini yaratdı. Hər bir xalq öz milli mənliliyini unutmamalı və həmişə öz adət - ənənəsinə əsaslanmalıdır. Xalqımızın ata – babadan gəlmiş, milli xüsusiyyəti özündə əks etdirən şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrində məhs milli tərbiyənin kökü dayanır. Bu xalq incisindən biri də şifahi xalq ədəbiyyatı nümunəsi olan nağıllardır. Milli mənlim mədəniyyətini özündə əks etdirən, soy kökə bağlılıq, öz ləyaqətini anlamaq, ailə tərbiyəsi, vətənpərvərlik və bu kimi milli hissləri özündə cəmləşdirən nağıllar yeniyetmələrin, gənc nəslin tərbiyəsində əvəz edilməzdir [3.21].

Ailə və qadın məsələsi nağıllarda daha qabarıq təsvir olunmuşdur. Qəhrəman qadın obrazı daha çox “Nərgiz” və “Həsən Qara” kimi nağıllarda diqqəti cəlb edir. Bu cür qadınlar özlərindən cəsur, cəld, qüvvətli və ağıllı bir kişi tapmadıqca ərə getmirlər. Çox zaman təsadüf etdiyi oğlanı sınayır və özünə qalib gələndə əl verərək əsil üzünü açır və onun həyat yoldaşı olur[9.47].

“Bəxtiyar” və “Keçəl Məhəmməd” nağıllarında sinfi antaqonizm o dərəcəyə çatır ki, mübarizə edən iki qüvvədən birisi məhv olur. Cabbar Mövlamqulu oğlu da öz keçəli vasitəsilə padşahı bütün sarayı ilə, saraydakıları ailələri ilə və hətta padşahın casusu olan dəlləklə birlikdə hamısını tonqalda yandırır. Yoxsul kəndli mülkədarlarla mübarizə edərkən daha canavar, tamahkar bir düşmənə rast gəlir. Bu düşmən əvvəldə vəzirçan, sonra isə tacir tipidir. Bu tip qızılı əldə etmək üçün cinayətlər törədir. Hər gün onu dağa çıxarır, dağdan sabahdan axşama qədər cavahirat endirir, günün axırında isə bu cavan avamlığı nəticəsində qurban gedir. Yoxsul kəndli tacirlərin bu kimi can ağrıdıcı, qəddar əlaqələrini təsvir edərkən, bu yeni sinfin daha çox qana susayan olduğunu və öz halının yaxşılaşmasını əldən verməmək üçün hər bir cinayətə hazır olduğunu anlayır [9.115].

“Nardan xanım” nağılındakı meymun obrazı istismar olunan kəndli təbəqələrin varlıqlara qarşı münasibətini ifadə edir. Burada məsələ çox kəskin qoyulmuşdur: sinfi düşmən məhv olmadıqca köməksiz Azərbaycan qadınına həyat yoxdur [9.285]. Nağılda dünya ağalarına, ruhanilərə qarşı amansız bir mübarizə aparılır. Məişət nağıllarında din və etiqadla aparılan mübarizə daha çox xarakterikdir. Burada molla və qazıların bütün yalanları, ehtirasları, tamahkarlıqları, bir sözlə, bütün alçaqlıqlarını örtən pərdə yırtılıb göz qabağına qoyulmuşdur.

“Yaxşıliğa yaxşılıq” nağılında kasıb kəndli bir ilanı odlar içindən çıxarıb azad etmək istərkən özü bəlaya düşər olur. Belə ki, ilan onun boğazına dolanıb öldürmək istəyir. Kişi bir az cəld tərpnəyib ilanla şərt kəsir. Axır anda tülkü onun köməyinə çatır. Sonra isə tülkünün

canı təhlükəyə düşür. Kəndli ilana yaxşılıq etmişdir. İlansa öz xasiyyətini dəyişmiş, yaxşılığı yamanlıqla cavablandırır. Kəndli ilə onu xilas edən tülkünün canını satın alır [9.245].

Bəşər övladına nümunə olacaq bu təmsil xarakterlə nağıl cəmiyyətimizdə tez – tez rast gəlinən bir mövzunu əhatə edir. Xarakter baxımından daha çox yaxşı ilə pisin müqayisəsini ön plana çəkilib.

“Məlikməmməd” nağılı məişət mövzusunda olan ən gözəl şifahi xalq nümunəsidir. Bir padşahın üç oğlu olsa da ona ən çox dəyər verən kiçik oğlu Məlikməmməddir. Atasının tapşırığını yerinə yetirməyə hazır olan bu oğullar cavanlıq almasına nəzarətdə öz zəifliklərini biruzə verirlər. Məlikməmməd isə yatmamaq və o almaları oğurlayanı tapmaq üçün qılıncı ilə barmağını kəsib yerinə duz basır. O, almanı oğurlayan divi tapır. Quyuya enmək üçün qardaşlar cəhd edir.

Quyunun içərisindəki çətin şərait onları narahat edir və quyudan çıxmaq istəyirlər. Lakin Məlikməmməd bu dəfə də nümunəvi hərəkət edir. O yana – yana aşağı düşür. Sehirlilərdən keçib divlərlə mübarizə aparır. Ağ qoçla Qara qoç arasında, işıqlı dünya ilə zülmət arasında vurnuxur. Simurq quşu onun köməyinə çatır. O, sağ – salamat padşahın yanına qayıdır. Tərbiyəvi əxlaqı sujeti ilə diqqət çəkən bu nağılda ata və övlad münasibəti ön plana çəkilir. Valideynə verilən dəyər yalnız Məlikməmməd vasitəsilə aşılır. Canından can verdiyi övladlar atanın dərdinə çarə tapmaqda da acizdilər. Daha doğrusu öz canlarını və həyatlarını qoruyurlar. Məlikməmməd isə tamamilə əksinə olaraq ata üçün bir çox çətinliklərə dözür. Atasının arzusunu yerinə yetirir [9.169]. Məlikməmməd nağılı modernləşmə gedən bu dövrdə valideyn və övlad münasibətlərinə müsbət təsir edəcək bir nağıldır.

“Bostançı və Şah Abbas” nağılında ali bir zümrədən olan Şah Abbas ədalət prinsipinə söykənib, bir kəndlinin haqqını qoruyur. Ləl – cəvahirat gətirənlərlə qarpız – yemiş gətirən kəndli arasında fərq qoymur, əksinə ona daha çox dəyər verir. Bu nağılda hakimiyyət və əhali arasında bir bağlılığın olduğu önə çəkilir. Tərbiyəvi cəhətdə ondan ibarətdir ki, Şah Abbas kimi hökmdar müasirlərinə və müasirlərimizə örnək olmuşdur [9.274].

Digər bir Azərbaycan nağılı Daşdəmirin nağılında yaxşı təlim tərbiyə görmüş Daşdəmir öz ağılı, fərasəti, ehtiyatlı davranışı ilə illər uzunu gizli qalmış sirrin açılmasına səbəb oldu. Onun belə ağıllı və bacarıqlı olmasına səbəb aldığı təhsil və müəllimi Mirzə Möhsün olmuşdur. Arif olub işarələri və nişanələri açır. Kişi kimi söz verir və sözündə durur [9.314]. Təhsili, bacarığı, fərdi xüsusiyyətləri, elmə, müəllimə, dövlətə, vətənə münasibəti ilə bir örnək obrazıdır Daşdəmir.

Türkdilli xalqlar qrupuna daxil olan qazax xalqının da həyatında baş verən bütün hadisələr onların nağıllarında öz əksini tapmışdır. “Qədirin bəxti” adlı qazax məişət nağılında insanın zəhmət çəkməyi, tər axıtmağı bacarması haqqında fikirlər irəli sürülür. Əvvəllər Qədir çox tənbel olur, “Allahdan buyruq, ağzıma quyruq” deyərək yatır, heç bir faydalı əməklə məşğul olmur. Lakin sonradan Qədir öz bəxtini tapır, gecə - gündüz torpaqda çalışır, alın təri axıdır, hamının işinə yarıyır və xoşbəxt yaşayır [12.98]. Burada əmək tərbiyəsi təbliğ olunmuşdur. İnsanın tənbel olmaması, zəhmətə alışması, öz alın təri ilə qazandığı nemətin qədrini bilməsi təsvir olunub.

Gürcü xalq nağıllarında da əmək tərbiyəsi mövzusunda geniş yer verilmişdir. Əmək insanlara nəcib təsir edir. O, tənbelləri düz yola gətirir, pis əməllərdən uzaqlaşdırır [10.35]. Tərbiyəvi söhbətlərin hər tərəfli təsviri gürcü xalq nağıllarında öz əksini tapmışdır.

Gənc nəsillər tərbiyəçilərinin köməyi ilə xalqımızın maddi və mənəvi sərvətlərini mənimsəyir, bəşəriyyətin qazanmış olduğu biliklərə, təcrübəyə yiyələnir, idrakın, əməyin və ünsiyyətin müxtəlif sahələrində şəxsi təcrübə qazanır və onu zənginləşdirir.

Qədim zamanlardan soy kökümüzə bizə miras qalmış ata – anaya, ağsaqqala hörmət, Vətənə məhəbbət, torpağa bağlılıq, onun hər qarışını qoruyaraq, ona layiq vətənpərvər şəxsiyyət kimi formalaşmaq və bu kimi mənəvi dəyərlərə yiyələnmək Azərbaycan milli tərbiyə sisteminin əsasını təşkil etməlidir. Tərbiyə işində “Qurani – Kərimə”, “Qabusnamə-

yə”, “Əxlaqi - Nasiri”yə əsaslanmaq, onlardan bəhrələnmək məsləhətdir. Qədim Şərq mədəniyyətinin ən dəyərli nümunələrindən olan nağıllar, hikmətlər – yaşamaq qaydalarını öyrədən bu dəyərli əsərlər hər bir tərbiyəçi və müəllimin stolüstü kitabı olmalıdır.

Nəticə

Tərbiyə prosesi zidiyyətli və uzun sürən prosesdir. O, məktəbəqədər dövrdən başlanır və əmək fəaliyyəti prosesində davam edir. Yeniyetməlik dövründən insan özünü təbiyə ilə məşğul olmağa başlayır.

Tərbiyə metodunun düzgün seçilməsi və düzgün tətbiq edilməsi pedaqoji peşəkarlığın mühüm şərtidir. Konkret tərbiyə prosesinin şəraitinə maksimum uyğun gələn düzgün yollar axtarılıb tapmaq olduqca çətindir.

İnsanın tərbiyə fəaliyyəti onun əmək fəaliyyətinin zəruri bir hissəsidir, bu fəaliyyət insanın öz nəslinin davam etdirilməsinə xidmət edir. Bu əməyin nəticəsi maddi nemətlər və dəyərlər deyil, yaxşı təhsil-tərbiyə almış insandır. Tərbiyə maddi istehsal sahəsinə deyil, mənəvi istehsal sahəsinə aiddir. Buna görə də, insan nəslinin davamının əbədi və təbii şərti olan uşaqların tərbiyəsi insanın təşəkkülünün ilk mərhələsində əmələ gəlmiş, bir ictimai üsulun digəri ilə əvəz edilməsindən asılı olmayaraq bütün bəşər tarixi boyunca davam etmiş və edəcəkdir.

Şərq mədəniyyətində olduğu kimi Azərbaycan xalqının da zəngin tarixi irsi, soy kökü var. Milli kök üzərində inkişaf və dünya sivilizasiyasının insan tərbiyəsinə təsiri milli tərbiyənin mexanizmini hazırlamaq məcburiyyətini yaratdı. Hər bir xalq öz milli mənliliyini unutmamalı və həmişə öz adət-ənənəsinə əsaslanmalıdır. Xalqımızın ata – babadan gəlmiş, milli xüsusiyyəti özündə əks etdirən şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrində məhs milli tərbiyənin kökü dayanır. Bu xalq incisindən biri də şifahi xalq ədəbiyyatı nümunəsi olan nağıllardır. Milli mənlilik mədəniyyətini özündə əks etdirən, soy kökə bağlılıq, öz ləyaqətini anlamaq, ailə tərbiyəsi, vətənpərvərlik və bu kimi milli hissləri özündə cəmləşdirən nağıllar yeniyetmələrin, gənc nəslin tərbiyəsində əvəz edilməzdir.

Gənc nəsil tərbiyəetmənin köməyi ilə xalqımızın maddi və mənəvi sərvətlərini mənimsəyir, bəşəriyyətin qazanmış olduğu biliklərə, təcrübəyə yiyələnir, idrakın, əməyin və ünsiyyətin müxtəlif sahələrində şəxsi təcrübə qazanır və onu zənginləşdirir.

Ədəbiyyat

1. Paşayev Ə. Rüstəmov F. Pedaqogika. Bakı, “Nurlan” , 2007
2. Rüstəmov F. Pedaqogika tarixi. Bakı, “Elm və təhsil” , 2010
3. Nicatov Ə.İ. Mənəviyyat, gözəllik, tərbiyə. Bakı, “Maarif”, 1993
4. Hüseyzadə R.L. Erkən orta əsrlər dövründə Azərbaycanda məktəb və pedaqoji fikir. Bakı, 2005
5. Ağayev M. Pedaqoji fikir tarixində tərbiyə və təhsil. Bakı, 2011
6. Həsənov A.M. Azərbaycan uşaq ədəbiyyatındakı mənəvi dəyərlərdən kiçik yaşlı məktəblilərin əxlaq tərbiyəsində istifadə. Bakı , “İşıq”, 1997
7. Məmmədov Ə. Tərbiyə işini yenidən qurmalı. “Azərbaycan məktəbi ” jurnalı, 1992, № 7-12
8. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. Azərbaycan nağılları. Bakı, “Şərq – Qərb” cild – I, II, III, IV, V
9. Gürcü xalq nağılları. Azərbaycan Dövlət nəşriyyatı. Bakı, 1986
10. Qazax xalq nağılları. Azərbaycan Dövlət nəşriyyatı. Bakı, 1988

Г.Ф.Керимова

Сравнительный анализ концепции воспитания в народных сказках Азербайджана и Востока

Резюме

Воспитание – это диалектический процесс. Это можно увидеть в непрерывном развитии, в динамизме и в изменчивости. Процесс воспитания развивается по определенным причинам.

В основе воспитательной работы должны быть дети, подростки и молодежь, а не программы, мероприятия, формы и методы. Необходимо развивать их индивидуальность, интересы, особенности характера, чувство личного достоинства. Правильно организованное образование должно подготовить человека быть достойным гражданином, хорошим работником и главой семьи.

G.F.Karimova

**Comparative analysis of the concept of education in Azerbaijani
and Eastern fairy tales**

Summary

Education is a dialectical process. It manifests itself in continuous development, dynamism and change. The process of upbringing develops for certain reasons.

At the heart of educational work should be children, adolescents and young people, not programs, activities, forms and methods. It is necessary to develop their individuality, interests, peculiarities, feelings of personal dignity. Properly organized education should prepare a person to be a worthy citizen, a good worker, the head of the family.

*Rəyçilər: dos. S.R.Bədiyev
ADPU-nun Şəki filialının Ümumelmi fənlər kafedrası
(14 fevral 2022-ci il tarixli iclasın qərarı (pr. №05))*

Redaksiyaya daxil olub: 04.03.2022